

2. Duff A. Translation / A. Duff. – Oxford : Oxford University Press, 1989. – 160 p.
3. Fuller F. The Translator's Handbook. With Special Reference to Conference Translation from French and Spanish / F. Fuller. – The Pennsylvania State University Press, 1984. – 159 p.
4. Gudykunst W. and Y. Kim. Communicating with Strangers: An Approach to Intercultural Communication / W. Gudykunst and Y. Kim. – New York : Random House, 1984. – 273 p.
5. Hall E. T. (1976). Beyond culture / E. Hall. – Garden City, NJ : Anchor Books / Doubleday. – 256 p.
6. Kramsch C. Context and culture in the language teaching / C. Kramsch. – Oxford : Oxford University Press, 1993. – 303 p.
7. Kramsch C. Proficiency Plus: The next step / C. Kramsch. – PENN Language News 7:1993, University of Pennsylvania. Reprinted in Center for Applied Linguistics ERIC Digest December 1996. – P. 11–29.
8. Newmark P. Approaches to Translation / P. Newmark. – Oxford : Pergamon Press, 1981. – 213 p.
9. Nida E. Towards a Science of Translation / E. Nida. – Brill, Leiden, 1964. – 331 p.
10. Pym A. Exploring Translation Theories / A. Pym. – London : Routledge, 2014. – 175 p.
11. Scollon R., S. Scollon and R. H. Jones. Intercultural Communication: A Discourse Approach / R. Scollon, S. Scollon and R. H. Jones. – John Wiley & Sons, 2012. – 282 p.
12. Wierzbicka A. Emotions across Languages and Cultures: Diversity and Universals / A. Wierzbicka. – Oxford : Oxford University Press, 1999. – 349 p.

УДК 811.111.06.053

Т. Р. Ананко,

Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ

ЛІНГВО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Стаття присвячена аналізу лінгво-стилістичних особливостей україномовного політичного дискурсу на основі промов Президента України. Увага приділяється також засобам відтворення стилістично-маркованих одиниць англійською мовою.

Ключові слова: політичний дискурс, переклад, метафора, ідіома.

Статья посвящена анализу лингво-стилистических особенностей украиноязычного политического дискурса на основе выступлений Президента Украины. Внимание уделяется также способам передачи стилистически-маркированных единиц на английский язык.

Ключевые слова: политический дискурс, перевод, метафора, идиома.

The article is dedicated to the analysis of linguistic and stylistic peculiarities of Ukrainian political discourse based on the speeches of the President of Ukraine. The attention is also paid to the ways of translation of stylistically-marked units into English.

Key words: political discourse, translation, metaphor, idiom.

Політичні події, які динамічно розвиваються і змінюють наше суспільство, безперечно сьогодні домінують у нашому соціальному житті. Політична комунікація набуває значного поширення і викликає неабиякий інтерес різних прошарків населення. Крім того, на міжнародній арені стрімко зростає зацікавленість у політичних подіях в нашій країні, що зумовлює актуальність аналізу україномовного політичного дискурсу та особливості його перекладу англійською мовою.

Вслід за Т. Дейком ми вважаємо політичний дискурс дискурсом політиків [8, с. 20], що репрезентує складне комунікативне явище, яке реалізується в політичній сфері та має пряму або непряму орієнтованість на питання розподілу й використання політичної влади [5, с. 33], а також має за мету вплинути на прийняття політичних рішень. Важливо зазначити, що політичний дискурс є інституційним, оскільки комунікант, як правило, виступає не як приватна особа, а як представник політичної партії, країни, або владної структури [1, с. 281]. Дослідники відносять політичний дискурс до особливого типу спілкування, який характеризується великим ступенем маніпулювання. У цьому зв'язку інтерес до вивчення політичної комунікації зумовлений, по-перше, пошуком оптимальних засобів впливу політиків на цільову аудиторію, а по-друге, необхідністю розпізнавання аудиторією істинних інтенцій мовця і прихованих механізмів маніпулювання [6, с. 6].

Стаття присвячена аналізу лінгво-стилістичних особливостей україномовного політичного дискурсу, репрезентованого виступом президента України Петра Порошенка перед Парламентом Канади, а також позачерговим посланням до Верховної Ради та їхнім відтворенням англійською мовою.

Відповідно до когнітивного фактору, який репрезентує результати сприйняття комунікантом оточуючого світу й предметно-пізнавальної діяльності людей, а також враховуючи адресантно-адресатну конфігурацію ілюстративного матеріалу, ми можемо виокремити спрямованість політичного дискурсу президента України до двох основних адресатів: внутрішню аудиторію – громадян країни, і зовнішню аудиторію – представників політичної еліти Канади.

Т. Дейк зазначає, що політичний дискурс продукується в більшості випадків окремими промовцями, тому засоби, які вживаються для персоналізації групових переконань, підкреслюють особливі характеристики дискурсу [8, с. 15]. Так, у виступі Президента України перед парламентом Канади враховуються, перш за все, прагматичні чинники, а саме адресування промови до зовнішньої аудиторії. Основна комунікативна мета промови полягає у тому, щоб показати наскільки тісні зв'язки встановлені між двома націями, підкреслити, який значний вклад зробили канадці у розвиток політичних відносин з Україною та продемонструвати вдячність українців. Важливим є створення емоційного впливу на політичну картину адресата для того, щоб переконати його у правильності висловлюваних ідей задля залучення на свій бік якомога більшої кількості прихильників [4, с. 58]. З цією метою широко вживаються:

- форми суперлативів: *one of the soundest supporters of Ukraine – один із найгучніших прихильників України; Ukraine is probably the most Canadian nation after Canada itself. – Українці, ймовірно, найбільш канадська нація після самої Канади. You are always with us at the most critical junctures. – За важких часів ви завжди з нами. The biggest mission during our elections – найбільша команда спостерігачів.*

- порядковий числівник *first*: *Canada was the first to recognize Ukraine's independence [13]. – Канада стала першою, хто визнав незалежність України [11].*

- емфатичні конструкції з негативними частками і займенниками: *No other leader or nation, no one, (...) was so straightforward and earnest [13]. – Жоден інший лідер або нація, ніхто не був таким щирим та прямим [11].*

Промова була виконана англійською мовою, але, враховуючи культурний і соціальний контекст, на початку свого виступу президент підкреслює наскільки близькі відносини існують між Україною і Канадою, звернувшись до аудиторії українською мовою: *Let me also just once use the third «official language» of Canada – Ukrainian: Дякую вам за цю честь, дорогі друзі!*

У своєму зверненні до Верховної Ради України Президент зосереджує увагу на проблемах внутрішнього та зовнішнього становища країни. Важливо пам'ятати, що влада як психологічне явище містить іраціональний і емоційний рівні, тому політична комунікація ніколи не буває нейтральною або об'єктивною, її завжди притаманне оціночне акцентування, афективність, а також упередженість [6, с. 64]. Для створення повної картини щодо інтенцій країни агресора й серйозних труднощів у економічному і політичному становищі України вживаються:

- стилістично-марковані лексеми різних частин мови зі значенням руйнування: *демонтаж – dismantling, підірвати – destroy, знесилення – exhaustion, дестабілізувати – destabilize, пекельний комп'ютер – hellish computer, диявольська програма – diabolic program;*

- емфатичні конструкції: *була лише оказамлюванням – nothing but trickery, чим більше розголошу, тим швидше люди відчують – the bigger the resonant – the sooner the people will see.*

- оціночні прикметники: *хитка ідеологічна рівновага – shaky ideological balance, важкі дні – dark days, потужна зброя – powerful weapon;*

- прислівники – інтенсифікатори дії: *зухвало – blatantly, обов'язково – definitely, грубо – грубо.*

Необхідно зазначити, що промови П. А. Порошенка є досить емоційними, про що свідчить вживання ідіоматичних виразів, прислів'їв, метафоричних виразів. Функція таких емоційно-забарвлених лексичних одиниць полягає у тому, щоб при аргументації думки впливати не стільки на раціональне, логічне, скільки на емоційно-образне мислення адресата з метою викликати його довіру [4, с. 58]. Вважають, що ідіоми є мовними одиницями з конвенційними значеннями, однак для їхнього адекватного використання й сприйняття необхідний певний дискурсивний досвід [7, с. 177]. На думку О.О.Юрковської ідіома завдяки метафоричному переносу задає той горизонт сприйняття референта, який необхідний для успішної реалізації перлюкутивного ефекту політичного дискурсу, а також який завжди узгоджується з інтенцією мовця репрезентувати даний референт у певному ракурсі [7, с. 179]. Так, для підсилення ефекту боротьби за незалежність в промовах вживаються інтернаціональні фразеологізми, які мають спільне джерело походження, тому перекладаються абсолютними еквівалентами:

It was the last Rubicon that we had to cross [13]. – Це був останній рубікон, який ми мали подолати [11]. Ukraine gained its independence without shedding a single drop of blood [13]. – (...) Україна отримала незалежність не проливши жодної краплі крові [11].

Інтерес викликає вживання і подвійна актуалізація прислів'я *A friend in need is a friend indeed – Друзі нізнаються в біді*. У промові вживаються наступний приклад: *It is time we see our friends in our need. And there is no other way to put it – Canada is a friend indeed [13]. – В цей час ми бачимо, хто наш справжній друг. Безсумнівно, Канада є нашим справжнім другом [11].* Як зазначає Я.І. Рецкер, під час подвійної актуалізації фразеологізму, тобто відновлення значень кожного його компонента, які сприймаються одночасно з існуючим глобальним переосмисленням значенням фразеологічної одиниці [2, с. 159], необхідно використовувати калькування.

Ще одним прикладом подвійної актуалізації є обігрування лексеми «сміття»: *Мені тут дехто радить не виносити з хати сміття. (...) Та й у смітті, до печі, можна задихнутися [12]. – Some people advise me not to wash dirty linen in public. Moreover, one can suffocate in that dirt [14].*

У перекладі вживається аналогія, яка має в основі інший образ *to wash dirty linen*, але у другому реченні перекладач пропонує еквівалент *dirt*, що не є прямим еквівалентом і зазвичай перекладається як *бруд*, але, який досить вдало узгоджується з попередньою ідеєю.

Аналогії також вживаються у перекладі прислів'їв: *Не було б щастя, та нещастя допомогло – Blessing in disguise; Притча во язицех – the talk of the town*. Ідіоматичні вирази також перекладаються за допомогою дескриптивного перекладу без збереження метафоричності, наприклад,

З нього виростатимуть нові і нові корупціонери, як ті гриби після дощу [12]. – ...more and more corrupt officials will emerge [14].

Не менший інтерес викликає вживання і переклад метафоричних утворень у політичних виступах. У політичному дискурсі за допомогою метафор створюється певний емоційний вплив на адресата. Так, широко вживається метафора, яка в основі має концепт «blood»:

Сьогодні Україна проливає кров за свою незалежність і територіальну цілісність [12]. – Today Ukraine is bleeding for its independence and territorial integrity [14]. Тому що ви і є саме тією свіжою кров'ю, яку потребує українська політика! [12] – For you are the fresh blood the Ukrainian policy required! [14] В цільовій мові цей концепт також існує, тому в перекладі образ збережено.

Можна спостерігати заміну образів у перекладі: *Сіяти ж на цьому ґрунті зневіру, депресію, розбрат, хаос у головах (...) [12] – And wreaking mistrust, depression, discord and chaos in minds (...) [14]*. Так, *сіяти* передається за допомогою близького образу *wreak*, який означає *to cause a lot of damage or problems; to do something unpleasant to someone to punish them for something they have done to you [9]* і має еквіваленти *давати вихід, волю, мститися*.

Ще одним прикладом заміни метафоричних образів є переклад *послідовники Геббельса – disciples of Goebbels*. У цьому випадку у перекладі додаються релігійні конотації, оскільки образ *disciple* означає *someone who believes in the ideas of a great teacher or leader, especially a religious one [9]*.

Необхідно зазначити, що мова політика повинна вміти впливати на масову підсвідомість, його висловлювання мають відповідати думкам і оцінкам його адресатів. Тому вмілий політик оперує символами, архетипами, які співзвучні масовій підсвідомості. Для українського суспільства надзвичайно потужним символом є незалежність країни, її здобуття і відстоювання, тому в промовах президента вживаються посилення на В'ячеслава Чорновола, якого мовець називає *батьком-засновником незалежної України*. У перекладі вживається нейтральний еквівалент *founder* можливо тому, що збереження образності за допомогою прямого еквівалента *founding father* в англомовному середовищі призведе до руйнування змісту і зовсім інших конотацій, оскільки цей концепт асоціюється в адресата із зовсім іншими історичними особами.

Лінгвісти визнають той факт, що політичний дискурс має дотики перетину з релігійним дискурсом, які полягають у міфологізації свідомості, віру в магію слів, у ролі лідера, якій асоціюється з божеством, а також у використанні засобів маніпулятивного впливу [6, с. 41]. У промовах президента спостерігаємо посилення на сакральні тексти, зокрема Біблію:

Свангеліє вчить, що царства, поділені всередині, впадуть[12]. – *Gospel teaches us that the kingdoms divided from inside will fall* [14].

Ще однією характерною рисою комунікативної поведінки політика є поширене вживання лексики зниженого регістру: колоквиалізмів і сленгу, що є своєрідним вербальним сигналом «члена команди», «своїї людини» і тому сприяє встановленню дружніх і довірчих взаємин з аудиторією. Психологічним підґрунтям виникнення сленгу є прагнення певних соціальних груп до самоідентифікації, що реалізується в бажанні вразити співрозмовника неординарністю й експресивністю мовлення [3, с. 152]. Очевидно, що вживання експресивно забарвленої лексики *ксива*, яка зазвичай є ознакою кримінального середовища, створює асоціативні зв'язки з правовими порушеннями посадовців. Стилістичний ефект посилюється лексею розмовного регістру *побори*: *А яка різниця підприємцю, з якою «ксивою» до нього прийшли за «поборами»?*[12] – *And does entrepreneur care what officials have come for extortion?*[14]

Як правило, для відтворення сленгу вживаються транскрипція, транслітерація, експлікація і калькування [10, с. 95]. У нашому прикладі, нажал, специфічне стилістичне забарвлення обох лексем не збережені, у перекладі спостерігаємо у першому випадку узагальнення поняття *what officials*, в другому – вживання нейтрального еквівалента *extortion* – *вимагання*.

Схожу стратегію спостерігаємо у перекладі наступного приклада:

І це, до речі, палкий привіт тим, хто (...) радить нам «федералізуватися» [12]. – *It is a message to those people (...) who advise us to «federalize»* [14]. Також колоквиалізм зниженого регістру замінюється на нейтральний відповідник. Ще один приклад ілюструє вживання калькування в цільовій мові: *Це було останнє «до побачення» від України Радянському Союзу* [12]. – *It was the last «goodbye» from Ukraine to the Soviet Union* [14].

Враховуючи вищезначене, ми можемо дійти висновку, що промови президента України характеризуються вживанням різноманітного арсеналу стилістично-маркованих засобів, прагматичний ефект яких зберігається у перекладі.

Література:

1. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / Владимир Ильич Карасик. – М. : Гнозис, 2004. – 390 с.
2. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика / Яков Иосифович Рецкер. – М. : Междунар. Отношения, 1974. – 216 с.
3. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
4. Чередниченко О. І. Про мову і переклад / Олександр Іванович Чередниченко. – К. : Либідь, 2007. – 248 с.
5. Чудинов А. П. Политическая лингвистика. Учебное пособие / Анатолий Прокопьевич Чудинов. – М. : Флинта: Наука, 2007. – 256 с.
6. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса: дис. ...доктора филол. наук: 10.02.01/ Шейгал Елена Иосифовна. – Волгоград, 2000. – 440 с.
7. Юрковская Е. А. Манипулятивный потенциал образной идиомы в дискурсе редакционной статьи / Елена Александровна Юрковская // Вестник Иркутского гос. лингв. ун-та. – 2014. – № 1(26). – С. 176–182.
8. Dijk T.A. van. Political discourse and ideology [Електронний ресурс] / Teun A. van Dijk. – 33 p. – Режим доступу : <http://www.discourses.org/OldArticles/Political%20Discourse%20and%20Ideology.pdf>
9. Longman Dictionary of Contemporary English [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.doceonline.com>
10. Newmark P. Approaches to Translation / Peter Newmark. – NY, London : Prentice Hall, 1988. – 200 p.

Список ілюстративного матеріалу:

11. Порошенко П. Виступ Президента України Петра Порошенко перед повним складом Сенату та Палати громад Парламенту Канади [Електронний ресурс]. – 17.09.2014. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/31244.html>
12. Порошенко П. Позачергове послання Президента України до Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – 27.11.2014. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/31656.html>
13. Poroshenko P. Speech of the President at the joint session of the Canadian Parliament [Електронний ресурс]. – 17.09.2014. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/en/news/31244.html>
14. Poroshenko P. President's extraordinary message to Verkhovna Rada [Електронний ресурс]. – 27.11.2014. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/en/news/31656.html>

УДК 81'255.4:821.111

Т. П. Андрієнко,

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м Київ

КОГНІТИВНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ (НА ПРИКЛАДІ НОВЕЛИ О.ГЕНРІ «THE LAST LEAF»/«ОСТАННІЙ ЛИСТОК»)

Переклад як єдність процесу й результату дискурсотворчої діяльності досліджується через зіставлення складових концептів вихідного й цільового текстів, виявляються когнітивні механізми перекладацької діяльності, зокрема, стратегії й тактики перекладу.

Ключові слова: когнітивне моделювання, художній переклад, концепт тексту, стратегія перекладу, тактика перекладу.

Перевод как единство процесса и результата дискурсотворческой деятельности исследуется через сопоставление составляющих концептов исходного и целевого текстов, выявляются когнитивные механизмы переводческой деятельности, в частности, стратегии и тактики перевода.

Ключевые слова: когнитивное моделирование, художественный перевод, концепт текста, стратегия перевода, тактика перевода.

Translation as a unity of process and result viewed as discourse creation activity is investigated through the comparison of the components of the source and target texts concepts. The methodological basis of this research has been laid down by the achievements of cognitive linguistics and text linguistics which have developed the understanding of text as a concept – multidimensional cultural and meaningful dynamic socio-psychic formation in the collective consciousness, objectified by the language signs. Developing the notion of translation as a three-stage process, the cognitive content of each stage of translation is presented in the following way: (1) the interpretation phase – transformation of the original text language semantics into a cognitive structure – an integrative conceptual image of the original – the concept of the text; (2) conceptual transfer – the projection of the source text concept onto the worldview of the target language, detection of zones of identity, compatibility or lacunas and